

Salamon Eszter-Júlia (Babeş–Bolyai Tudományegyetem)

Tárgyatlan igeik -lAk raggal ellátott alakjai az ige + főnévi igenév konstrukcióban

A *-lAk* igei személyrag egyaránt utal az E/1. személyű alanyra és a 2. személyű tárgyra. Ennek értelmében azt váránk, hogy csupán tárgyas igeikhez legyen kapcsolható, és akkor, ha az adott predikátumnak lehet 2. személyű tárgya. Azonban bizonyos esetekben tárgyatlan igeiken is megjelenik, olyan szerkezetekben, ahol annak 2. személyű tárgyat vonzó infinitívusz a bővítménye. Ennek a beszélt nyelvben/bizonyos nyelvváltozatokban használatos szerkezetnek sztenderbeli megfelelője *-m* személyragos, vagyis pl. *a jöttelek meglátogatni a jöttem meglátogatni téged/titeket* szerkezetnek felel meg funkcionálisan. Ezzel párhuzamosan megfigyelhető egy másik – az említetthez szorosan kapcsolódó – jelenség is, amikor a *-lAk* ragmorféma a finit ige helyett az infinitívuszhoz kapcsolódik (pl. *kell segítenek*, vö. LANSTYÁK 2022, 11–12). Kutatásom kizárólagos fókuszában azonban az első (*tárgyatlan ige-lAk + tárgyas infinitívusz*) szerkezet.

Maga a szerkezet korántsem újszerű, hiszen már korábbi századokban is fellelhető különböző forrásokban, valamint a szakirodalom is említést tesz róla (vö. KÁLMÁN C. et al. 1989). Az utóbbi években a témával kapcsolatos kutatás jelentősen fellendült (vö. SZABÓ 2018, 2021, 2023, 2024; SZÉCSÉNYI–SZÉCSÉNYI 2016, 2020; BÁRÁNY 2023, 2025; HALM 2025). A kutatások különböző elméleti keretekbe ágyazva próbálnak válaszokat találni a jelenség mibenlétére, illetve a létrehozhatóságát befolyásoló tényezőkre.

Kutatásomban a vizsgált szerkezetet a konstrukciós nyelvtanok felől közelítettem meg, elsősorban Adele Goldberg elméletére alapozva (GOLDBERG 1995, 2019). Ezen elmélet egyik alaptézise, hogy mivel a konstrukciónak tekintett szerkezetek valamely formai vagy jelentésbeli aspektusa nem jósolható meg az egyes elemekből, ezért ezek maguk is jelentést hordoznak (GOLDBERG 1995, 1–5). A jelenség formai aspektusait tekintve, mivel a főigék tárgyatlanok, a *-lAk* morfémaival való ragozásuk csak a szerkezet kontextusában magyarázható. A szerkezetek jelentését – a célra irányuló jelleget – pedig szintén a teljes szerkezet hordozza, nem csupán annak valamely eleme. Ezekén felül ez az elméleti keret felkínálja olyan megfigyelések lehetőségét is, amelyek mentén látszanak bizonyos tendenciák arra vonatkozóan, hogy mely predikátumok engedik meg a vizsgált

mintázatot. A vizsgálat során ezeket szemantikai csoportok mentén vizsgáltam, alapul véve a Magyar Nemzeti Szövegtárban és más internetes forrásokban fellelhető adatokat. A kutatás elsődleges célja a konstrukció önmagában való vizsgálata volt, melynek során arra kerestem a választ, hogy milyen szempontok lehetnek relevánsak úgy az egész konstrukcióval, mint az egyes csoportokon belüli predikátumokkal alkotott szerkezetek grammatikalitásával kapcsolatban. Előadásomban az említett kutatás irányát vázolom fel, illetve bemutatok néhány eddigi eredményt, melyek prediktív jellegűek a konstrukciót illetően.

Hivatkozások

BÁRÁNY András 2023. *Long-distance agreement with intransitive verbs in Hungarian*. <https://andras.barany.at/files/barany-ldoa-hungarian.pdf>. (Utolsó elérés dátuma: 2025. 04. 27.).

BÁRÁNY András 2025. 06. 12. Hungarian has differential object agreement, not clitic doubling [előadás]. *International Conference on the Structure of Hungarian 17*. Debrecen. <https://konferencia.unideb.hu/en/programs-icsh17>.

GOLDBERG, Adele 1995. *Constructions: A Construction Grammar Approach to Argument Structure*. The University of Chicago Press, Chicago.

GOLDBERG, Adele 2019. *Explain Me This: Creativity, Competition, and the Partial Productivity of Constructions*. Princeton University Press, Princeton.

HALM Tamás 2025. 06. 12. The 1SG>2 suffix in Hungarian revisited: evidence from agreeing infinitives [előadás]. *International Conference on the Structure of Hungarian 17*. Debrecen. <https://konferencia.unideb.hu/en/programs-icsh17>.

KÁLMÁN C. György – KÁLMÁN László – NÁDASDY Ádám – PRÓSZÉKY Gábor 1989. A magyar segédigék rendszere. *Általános Nyelvészeti Tanulmányok XVII*. 49–103.

LANSTYÁK István 2022. *Nyelvi változások az igenevek körében. Nyelvhelyességi és nyelvi helyénvalósági kérdések*. Szenczi Molnár Albert Egyesület, Pozsony.

SZABÓ Dorina Szabina 2018. Az *igyekezlek megérteni* típusú szerkesztés funkcionális nyelvészeti vizsgálata. *Ösvények* (1): 79–85.

SZABÓ Dorina Szabina 2021. *Az igyekezlek megérteni típusú szerkesztés funkcionális nyelvészeti vizsgálata*. OTDK dolgozat: ELTE BTK.

- SZABÓ Dorina Szabina 2023. Szemantikai asszociatív viszonyok empirikus vizsgálata tárgygyal egyező tárgyatlan igék vonatkozásában. *Ösvények* (1): 1–17.
- SZABÓ Dorina Szabina 2024. A kontextus szerepe tárgygyal egyező tárgyatlan igés konstrukciók személyjelölésében. In: LACZKÓ Krisztina – TÁTRAI Szilárd – TOLCSVAI NAGY Gábor (szerk.): *Személyjelölés és grammatika*. ELTE Eötvös József Collegium, Budapest. 71–84.
- SZÉCSÉNYI Krisztina – SZÉCSÉNYI Tibor 2016. A tárgyi egyeztetés és főnévi igeneves szerkezetek. In: KASS Bence (szerk.) „Szavad ne feledd!” *Tanulmányok Bánréti Zoltán tiszteletére*. MTA Nyelvtudományi Intézet, Budapest. 117–127.
- SZÉCSÉNYI Krisztina – SZÉCSÉNYI Tibor 2020. Object agreement and locality in Hungarian: Infinitival complement clauses, second person objects and accusative adjuncts. In: HEGEDŰS Veronika – VOGEL, Irene (szerk.): *Approaches to Hungarian*. John Benjamins, Amsterdam. 165–186.

Salamon Eszter-Júlia

Babeş–Bolyai Tudományegyetem, Bölcsészettudományi Kar, magyar nyelv- és
irodalomtudományi magiszteri képzés, II. év

Témavezető: dr. Kádár Edith, egyetemi docens